Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA ONA TILI DARSLARIDA AN’ANAVIY RESURSLARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI

Soatova Hilola Shuhrat qizi
Jizzax davlat pedagogika universiteti II bosqich magistranti
E-mail: soatovahilola12@gmail.com
Tel: +998940823038
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.20078729

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang‘ich ta’limda ona tili darslarida an’anaviy resurslardan foydalanishning nazariy-metodik asoslari tahlil qilinadi. Darslik, mashq daftari va o‘qituvchi kitobi kabi an’anaviy vositalarning o‘quvchilarning nutqiy kompetensiyasi, savodxonligi hamda mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi o‘rni ilmiy manbalar asosida yoritilgan. Shuningdek, an’anaviy va zamonaviy resurslarni integratsiyalash zarurati asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, ona tili, an’anaviy resurslar, metodika, nutqiy kompetensiya, darslik, didaktika.

Annotation. This article examines the theoretical and methodological foundations of using traditional resources in teaching the mother tongue in primary education. The role of textbooks, workbooks, and teacher guides in developing students’ linguistic competence, literacy, and independent thinking skills is analyzed based on scientific literature. The study highlights the didactic functions of traditional resources and their importance in ensuring systematic knowledge acquisition. In addition, the necessity of integrating traditional and modern educational tools is substantiated. The findings indicate that the effective and systematic use of traditional resources enhances students’ learning outcomes and supports the development of communicative competence.
Keywords: primary education, mother tongue teaching, traditional resources, methodology, textbook, workbook, teacher guide, communicative competence.

Аннотация. В данной статье рассматриваются теоретико-методологические основы использования традиционных ресурсов в преподавании родного языка в начальном образовании. Анализируется роль учебников, рабочих тетрадей и методических пособий для учителя в формировании языковой компетенции, грамотности и навыков самостоятельного мышления учащихся. Особое внимание уделяется дидактическим функциям традиционных средств обучения и их значению в обеспечении системности знаний. Также обосновывается необходимость интеграции традиционных и современных образовательных технологий. Результаты исследования показывают, что эффективное использование традиционных ресурсов способствует повышению качества образования.
Ключевые слова: начальное образование, родной язык, традиционные ресурсы, методика, учебник, рабочая тетрадь, компетенция.

Ta’lim jarayonini samarali tashkil etish pedagogikaning eng muhim muammolaridan biridir. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’lim bosqichida o‘quvchilarning savodxonligi va nutqiy faoliyatini shakllantirishda ona tili fanining o‘rni beqiyosdir. Pedagog olimlar ta’kidlaganidek: “Boshlang‘ich ta’lim – bu shaxs rivojlanishining poydevor bosqichi bo‘lib, unda o‘quv faoliyatining asosiy ko‘nikmalari shakllanadi”.[1] Shu nuqtai nazardan, dars jarayonida qo‘llaniladigan vositalar, xususan,

[1] Dewey J. Democracy and Education. – New York, 1916.

an’anaviy resurslar muhim didaktik ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar keng rivojlanayotgan bo‘lsa-da, an’anaviy resurslar ta’limning fundamental komponenti sifatida o‘z dolzarbligini saqlab qolmoqda.

An’anaviy resurslar tushunchasining ilmiy talqini - didaktikada o‘quv vositalari o‘quv jarayonining ajralmas qismi sifatida qaraladi. I.P. Podlasiy ta’kidlaganidek, “O‘quv vositalari bilimlarni o‘zlashtirish samaradorligini oshiruvchi muhim omildir”.[2]

An’anaviy resurslar deganda uzoq yillar davomida sinovdan o‘tgan va pedagogik amaliyotda samaradorligi isbotlangan vositalar tushuniladi. Bularga quyidagilar kiradi:

- Darsliklar
- mashq daftarlari
- o‘qituvchi kitoblari
- ko‘rgazmali vositalar. V.V. Davydovning rivojlantiruvchi ta’lim nazariyasiga ko‘ra, o‘quv materiallari o‘quvchining tafakkurini rivojlantirishga xizmat qilishi lozim.

Darslik – asosiy didaktik vosita sifatida. Darslik o‘quv jarayonining markaziy elementi hisoblanadi. U nafaqat bilim manbai, balki o‘quv faoliyatini tashkil etuvchi vosita hamdir. N.F. Talyzina fikricha, “Darslik o‘quvchining mustaqil bilim olish faoliyatini boshqaruvchi vositadir”.[3]

Ona tili darsliklarining asosiy vazifalari:

- nutqiy ko‘nikmalarni shakllantirish
- grammatik bilimlarni tizimlashtirish
- o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga o‘rgatish. Boshlang‘ich sinf darsliklarida berilgan matnlar, mashqlar va topshiriqlar o‘quvchilarning yosh xususiyatlariga mos ravishda tuziladi, bu esa ta’lim samaradorligini oshiradi.

Mashq daftari – amaliy faoliyat vositasi. Mashq daftari o‘quvchilarning bilimlarini mustahkamlash va amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi.

Psixolog olim L.S. Vygotskiy ta’kidlaganidek, “O‘qitish jarayoni rivojlanishdan oldinda boradi va uni yetaklaydi”.[4] Mashq daftaridagi topshiriqlar aynan shu rivojlantiruvchi funksiyani bajaradi. Mashq daftari orqali:

- yozma nutq rivojlanadi
- imlo va grammatik ko‘nikmalar mustahkamlanadi
- mustaqil ishlash malakasi shakllanadi

O‘qituvchi kitobi – metodik boshqaruv vositasi. O‘qituvchi kitobi pedagog faoliyatini ilmiy asosda tashkil etishga yordam beradi. Unda darsni rejalashtirish, metodlarni tanlash va baholash mezonlari ko‘rsatiladi. Sh.A. Amonashvili o‘z tadqiqotlarida o‘qituvchining ijodiy yondashuvi muhimligini ta’kidlab, metodik qo‘llanmalar bu jarayonda yo‘naltiruvchi rol o‘ynashini qayd etadi.

An’anaviy resurslarning didaktik funksiyalari. An’anaviy resurslar quyidagi funksiyalarni bajaradi:

- axborot beruvchi funksiyasi – bilim manbai sifatida xizmat qiladi
- rivojlantiruvchi funksiyasi – tafakkur va nutqni rivojlantiradi
- razorat qiluvchi funksiyasi – o‘zlashtirish darajasini aniqlaydi
- motivatsion funksiyasi – o‘quvchilarda qiziqish uyg‘otadi. Bu funksiyalar birgalikda ta’lim jarayonining yaxlitligini ta’minlaydi.

An’anaviy va zamonaviy resurslar integratsiyasi. Zamonaviy pedagogika an’anaviy va innovatsion yondashuvlarning uyg‘unligini talab etadi.

UNESCO hisobotlarida ta’kidlanganidek, “Ta’limda texnologiyalardan samarali foydalanish an’anaviy metodlarni inkor etmaydi, balki ularni boyitadi” Shu bois:

---

[2] Podlasiy I.P. Pedagogika. – Moscow, 2003.
[3] Talyzina N.F. Pedagogik psixologiya. – Moscow, 1984.
[4] Vygotsky L.S. Thought and Language. – Moscow, 1934.

darslik + multimedia + mashq daftari + interfaol topshiriqlar + o‘qituvchi kitobi + raqamli metodlar ko‘rinishidagi integratsiya yuqori samaradorlikni ta’minlaydi.

Tadqiqot metodlari. Mazkur maqolani tayyorlashda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- tahlil va sintez
- qiyosiy tahlil
- pedagogik kuzatuv
- ilmiy adabiyotlarni o‘rganish

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, an’anaviy resurslardan tizimli foydalanish:

- o‘quvchilarning savodxonligini oshiradi
- nutqiy kompetensiyani rivojlantiradi
- bilimlarning mustahkam o‘zlashtirilishini ta’minlaydi.

Shuningdek, ular o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish imkonini beradi. Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich ta’limda ona tili darslarida an’anaviy resurslardan foydalanish pedagogik jihatdan asoslangan va zarur jarayondir. Ular ta’limning samaradorligini oshirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Zamonaviy ta’lim sharoitida ushbu resurslarni innovatsion texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish eng maqbul yondashuv hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Dewey J. Democracy and Education. – New York, 1916.
2. Vygotsky L.S. Thought and Language. – Moscow, 1934.
3. Talyzina N.F. Pedagogik psixologiya. – Moscow, 1984.
4. Podlasiy I.P. Pedagogika. – Moscow, 2003.
5. Amonashvili Sh.A. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim asoslari. – 1990.
6. UNESCO. ICT in Education Report. – 2018.
7. O‘zbekiston Respublikasi Davlat ta’lim standartlari
8. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi. Boshlang‘ich sinflar uchun ona tili darsliklari (1–4-sinflar). – Toshkent, 2022.
9. Raximov, S. Boshlang‘ich ta’lim metodikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
10. Yo‘ldoshev, J., Usmonov, S. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Toshkent, 2018.
11. To‘xliyev, B. Ona tili o‘qitish metodikasi. – Toshkent: Fan, 2020.
12. Karimov, I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent, 2008.
13. Nurmatov, A. Boshlang‘ich ta’limda innovatsion yondashuvlar. – Toshkent, 2021.